π. Αιμιλιανός Σιμωνοπετρίτης: Χριστιανοί τον 21ο αιώνα; (Δημήτρης Γ. Ιωάννου)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 17 Ιουλίου, 2023

Ζούμε στην εποχή της νεωτερικότητας, της οποίας τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά είναι ότι ο άνθρωπος θεωρεί τον εαυτό του καθολικά χειραφετημένο, απελευθερωμένο από οποιαδήποτε αυθεντία, ακόμη και τον ίδιο τον Θεό. Ο άνθρωπος, σύμφωνα και με τα διδάγματα του Διαφωτισμού, στηρίζεται αποκλειστικά στη δική του λογική και προοδεύει συσσωρεύοντας διανοητική γνώση. Κυριαρχεί και εξουσιάζει τη φύση, ενώ δρα με αυτονομία και αυτοδιάθεση, καθυποτάσσοντας μάλιστα και την ετερότητα. Είναι βέβαια αλήθεια, όπως παρατηρεί και ο Αντόρνο, ότι η λογική της ανθρώπινης απελευθέρωσης μετεξελίσσεται στον Διαφωτισμό βαθμιαία σε αυταρχισμό και καταπίεση.

Η νεωτερικότητα βρίσκεται σε ρήξη με την παράδοση και την θρησκεία. Το μεταμοντέρνο ιδίως άτομο αποθεώνει το εφήμερο και το αποσπασματικό, υπονομεύει την αίσθηση της Ιστορίας ως συνέχειας και προβάλλει την αποσπασματικότητα. Η μεταμοντέρνα συνθήκη μεταβάλλει μάλιστα το εγώ σε ένα σύνολο από σκόρπιες ιδιότητες και πρακτικές, αμφισβητώντας την έννοια της προσωπικής ταυτότητας. Ο ατομισμός παρ’ όλα αυτά κυριαρχεί, αποθεώνεται η πρόσκαιρη προτίμηση του υποκειμένου, η δυνατότητα για κάθε λογής «αυτοέκφραση» και «απελευθέρωση. Το υποκείμενο θηρεύει την πρόσκαιρη ηδονή και αναζητεί την ευτυχία στην ενισχυμένη του θέληση και τον βολονταρισμό, ενώ εξυμνείται ο καταναλωτισμός, καθώς πια εκλείπουν ιδανικά και αξίες. Οι λεγόμενες «μεγάλες αφηγήσεις», τόσο της Ιστορίας όσο και της προσωπικής ταυτότητας και συνέχειας, βάλλονται, για να θεωρηθεί τελικά ο εαυτός ως ένα συνονθύλευμα ατάκτως ερριμμένων αντιλήψεων, πίστεων, πρακτικών και δραστηριοτήτων. Τα μείζονα ερωτήματα της γνώσης απαντώνται με κοσμικούς καθαρά όρους και εξοβελίζεται η μεταφυσική και η θεολογία, ενώ κάθε απάντηση σε ερωτήσεις του τύπου «πώς επιτυγχάνουμε την αληθινή γνώση;» ή «πώς μπορούμε να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες μας;» γίνεται αυτομάτως προβληματική και αμφιλεγόμενη. Ο αστικός εκσυγχρονισμός έχει αποκόψει τον άνθρωπο ακόμη περισσότερο από τις παραδοσιακές του ρίζες και καταβολές, οπότε έχουμε να κάνουμε με την διάλυση της κοινότητας και των συλλογικών παραδόσεων. Διακηρύσσεται ότι δεν υπάρχει μία, αλλά πολλές αλήθειες ταυτόχρονα, ενίοτε και σε σύγκρουση μεταξύ τους και η ελευθερία φθάνει να συνδέεται με την αυθαιρεσία, ενώ το άτομο απαγκιστρώνεται από κάθε κοσμική ιερότητα και κοσμολογική τάξη. Η νεωτερική ελευθερία επέβαλε την αίσθηση του παραλόγου του κόσμου, γέννησε τον

υπαρξισμό και την θήρευση του παραλογισμού της πραγματικότητας. Περιγράψαμε μόλις την «μεταμοντέρνα συνθήκη».

Ποια πρέπει να είναι η στάση μας απέναντι στην μοντέρνα και μεταμοντέρνα συνθήκη; Μερικοί μιλούν για συμβιβασμό με την μοντερνικότητα και για την ανάγκη η Εκκλησία να υποχωρήσει έναντι των τρεχουσών εξελίξεων. Οι σύγχρονοι φιλοκαλικοί Πατέρες αντιθέτως κάνουν λόγο για την ανάγκη να μην νοθευτεί το γνήσιο χριστιανικό κήρυγμα με την τρέχουσα συγκυρία. Αυτό είναι το αληθινό πρόβλημα. Ο π. Συμεών Κραγιόπουλος μιλά για τον κίνδυνο να εκκοσμικευθεί η Εκκλησία, από τον συμβιβασμό με τον κόσμο. Θα παρουσιάσουμε σύντομα την σχετική διδασκαλία του.

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο θεολόγο, λοιπόν, η παρουσία της χάρης μέσα στην Εκκλησία πρέπει να είναι αισθητή (βλ. το βιβλίο του «Μέσα στην έρημο του κόσμου», Πανόραμα Θεσ/κης, 2009, σελ. 23 κ.ε.) – αυτή είναι η μεγάλη θεολογική αλήθεια, όπως διατρανώθηκε άλλωστε στο Βυζάντιο από τον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο και τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά κατά τις ησυχαστικές έριδες. Στην πρώτη Εκκλησία, αποστολική και μεταποστολική, η αισθητή χάρη του Αγίου Πνεύματος οδηγούσε στο μαρτύριο. Εκατομμύρια χριστιανοί βασανίστηκαν και μαρτύρησαν, χαίροντες και αγαλλόμενοι, ομολογώντας την πίστη τους στον Χριστό. Η αισθητή χάρη οδήγησε τους πρώτους χριστιανούς στον αγιασμό.

Μετά τον Δ’ αιώνα ωστόσο τα πράγματα άλλαξαν. Ο Μέγας Κωνσταντίνος έκανε τρόπον τινά επίσημη θρησκεία του κράτους τον χριστιανισμό, οπότε και άρχισε μια συμφιλίωση της Εκκλησίας με τον κόσμο. Άρχισε η εκκοσμίκευση, να τα έχει καλά η Εκκλησία με τον κόσμο. Χάθηκε η αίσθηση ότι η Εκκλησία ήταν κάτι ξένο, ότι είμαστε, κατά την Γραφή, «ξένοι, πάροικοι και παρεπίδημοι εν τω κόσμω».

Η εκκοσμίκευση φυγάδευσε το Άγιο Πνεύμα. Τότε, μεγάλο ρεύμα χριστιανών κατευθύνθηκε προς την έρημο, γιατί, όπως λέγει ο π. Συμεών, δεν μπορούσε να χωρέσει η ψυχή τους πως είναι δυνατόν να λείπει η αισθητή παρουσία του Αγίου Πνεύματος από τις ψυχές των ανθρώπων. Η καταφυγή στην έρημο είχε ως σκοπό να διαφυλαχθεί το μέγα χάρισμα. Και πράγματι, δόθηκε άφθονη η χάρη του Θεού. Αγίασαν οι άνθρωπο με την νηστεία και την συνεχή προσευχή. Αυτό ακριβώς ισχύει και για την εποχή μας, ότι δηλαδή ο χριστιανός πρέπει να ζει σαν σε έρημο μέσα στον κόσμο. Αν δεν ξεφύγουμε, λέγει ο πατήρ, από αυτό το κοσμικό πνεύμα, που του δίνουμε μάλιστα και χρώμα χριστιανικό -να είμαστε «ευγενικοί» και «πολιτισμένοι» άνθρωποι-, αν δεν πάψουμε να έχουμε εμπιστοσύνη σε αυτό, δεν θα μπορέσουμε να γίνουμε αληθινά πνευματικοί άνθρωποι. Το Άγιο Πνεύμα θα το λάβει όποιος με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ανάλογα με την ψυχοσύνθεση, τον χαρακτήρα και την κοινωνία μέσα στην οποία ζει, θα παραδοθεί στον Θεό με πολλή εμπιστοσύνη και θα αφήσει τον Κύριο να ενεργήσει στην ψυχή του. Ο χριστιανός είναι ο αληθινός

άνθρωπος.

Στο σημείο αυτό πρέπει να πούμε ότι δεν είναι άλλο το Ευαγγέλιο για τους μοναχούς και άλλο για τους λαϊκούς. Ποιο είναι το αυθεντικό χριστιανικό πνεύμα; Θα καταφύγουμε προς απάντηση στο βιβλίο του πατρός Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτη, ενός άλλου αληθινά φιλοκαλικού Πατέρα της Εκκλησίας, ο οποίος στο βιβλίο του «Περί Αγάπης- Ερμηνεία στον Άγιο Μάξιμο» (Ίνδικτος, Αθήνα 2015), απευθύνεται με τις ομιλίες του μεν στους μοναχούς, στην πραγματικότητα ωστόσο το έργο του αφορά κάθε χριστιανό. Θα παρουσιάσουμε την σχετική θεολογία του π. Αιμιλιανού, που φαίνεται, όπως είπαμε, να αφορά, έτσι όπως είναι διατυπωμένη, τους μοναχούς, ενώ στην συνέχεια θα δούμε, και πάλι μέσα από την θεολογία του π. Συμεών Κραγιόπουλου, πως όλο αυτό το μοναχικό «πνεύμα» και η άσκηση αφορούν στην πραγματικότητα και τους λαϊκούς. Όπως παρατηρεί ο π. Νικόλαος Λουδοβίκος, προλογίζοντας το βιβλίο, στην πραγματικότητα το πνεύμα του Αγίου Μαξίμου είναι ευχαριστιακό, καθώς ο άγιος μιλά για την προσευχή, που είναι κοινωνία με τον Θεό, και αγάπη. Περνάμε τώρα πιο εξειδικευμένα στην θεολογία του π. Αιμιλιανού. Η αγάπη λοιπόν είναι συνάφεια, ένωση με τον Θεό (βλ. σ. 23 κ.ε.), η οποία ένωση πρέπει να γίνει διά του νου. Ο π. Αιμιλιανός μιλά για την απερίσπαστη προσευχή, την προσευχή δηλαδή που γίνεται με τον νου αφοσιωμένο τελείως στον Θεό, χωρίς να «περισπάται» από δω και από κει, τήδε κακείσε. Ο αγαπών, ο ερών, αφοσιώνεται πλήρως στον ερώμενο. Η γνήσια αγάπη, λοιπόν, λέγει ο πατήρ φέρνει την απερίσπαστη προσευχή. Κάθε επιθυμία, θέλημα ή ανάμνηση που «διαξιφίζει» το νοερό, όταν προσεύχεται, είναι «νόθο τέκνο», δεν προέρχεται από τον Θεό. Η φυσική στροφή του νου είναι αυτή προς τον Θεό και σκοπός της απερίσπαστης προσευχής ο «μυστικός γάμος» με τον Θεό.

Η προσευχή μας ενώνει, κατά τον π. Αιμιλιανό, με τον Θεό, είναι η περιχώρησή μας εν τω Θεώ, ο εξαφανισμός μας, με την ορθόδοξη έννοια, τρόπον τινά υπό του Θεού, το να γίνουμε ένα μαζί Του. Πρέπει να διψάμε να «εξαφανιστούμε» μέσα στον Θεό- θα δούμε, επαναλαμβάνω, πώς όλα αυτά εφαρμόζονται στους λαϊκούς. Υπάρχει, λέγει ο πατήρ, ανάγκη για τέλεια «κενότητα» του νου, τα πάντα για αυτόν να έχουν απωλεσθεί, να έχουν βουτηχτεί στην άβυσσο της άγνοιας και της λήθης – ο νους να μην έχει τίποτε εντός του, να είναι έτοιμος να υποδεχθεί τον Θεό. Τα πάθη ωστόσο περισπούν την προσευχή, και αναφέρονται ως παραδείγματα η επιθυμία, η λύπη, η οργή και η μνησικακία. Κάθε επιθυμία, ακόμη και οι καλές, είναι εμπόδιο όταν θέλει να ενωθεί κανείς με τον Θεό, ενώ η λύπη δημιουργείται όταν δεν γίνεται αυτό που νομίζω ή που πιστεύω εγώ, όταν δεν ζω όπως το θέλω εγώ. Η οργή είναι «το πλήγωμα του άλλου, το σημάδεμα… Η ουσία είναι ότι το ότι αντιτιθέμεθα προς τον άλλον, το ότι έχουμε μια φορά εναντίον του άλλου». Για την μνησικακία λέγεται ότι είναι «ο οριστικός χωρισμός μου από τον άλλον, γι’ αυτό, όποιος μνησικακεί είναι αδύνατον να νιώθει αγάπη, ευτυχία, συμπάθεια». Είναι ανάγκη ο άνθρωπος να καταφρονήσει εκείνο προς το οποίο τείνει, την γνώμη του, την επιθυμία του. Κάτι

τέτοιο δεν πρέπει να γίνεται με άγχος, που πνίγει την ψυχή, αλλά αποτελεί «μία ελεύθερη ενέργεια και μία άνεση της ψυχής». Ο π. Αιμιλιανός, όπως έχουμε αναπτύξει αλλού, τονίζει ιδιαιτέρως ότι ο δρόμος για τον Θεό περνά από τον δρόμο για τον άλλον άνθρωπο. Θα πρέπει –πλην αμαρτίας- να συμπεριπατήσω με τον άλλον, να έλθω σε πληρότητα σχέσεως μαζί του, σε αγαπητική διάθεση απέναντί του. Χρειάζεται, λέγει παραδόξως, «να καταφρονήσω αυτό που έχω και σκέπτομαι εγώ, και να φρονήσω σύμφωνα με εκείνο που φρονεί ο άλλος»- και πάλι πλην αμαρτίας. Αυτό διευκρινίζει ότι σημαίνει πως όταν βρίσκομαι μαζί με τον άλλον ακολουθώ τη σκέψη και το θέλημά του, εκτός από την αμαρτία. Έτσι επέρχεται σιγά σιγά η άρνηση του δικού μου εγώ, η αποκοπή από τον εαυτό μου, και η πλήρωσή μου από τον Θεό. Και ο Θεός, γράφει ο π. Αιμιλιανός, δεν μπορεί να συνυπάρξει με κάτι άλλο- είναι ζηλωτής, ζηλιάρης. Αλλά και το κάτι άλλο δεν ανέχεται τον Θεό, διότι έχει απόλυτη σχέση με τον εαυτό μας. Εγώ και ο Θεός, λέγει ο πατήρ, δεν χωράμε μαζί μέσα μας. Αν δύο καρπούζια δεν χωράνε σε μια μασχάλη, πολλώ μάλλον δύο Θεοί δεν χωράνε σε ένα μυαλό και μία καρδιά.

Δεν πρέπει να ερχόμαστε αντιμέτωποι με τα πάθη, διδάσκει ο πατήρ Αιμιλιανός. Αυτό το κάνει η χάρη του Θεού. Εμείς απλά πρέπει να αρνηθούμε τον εαυτό μας, το είναι μας, το θέλημά μας, τη γνώμη μας. Όταν όντως μισήσουμε τον εαυτό μας και συνδεθούμε με τους άλλους και τους αγαπήσουμε, τότε ο Θεός θα μας χαρίσει την απάθεια. Και πριν συμβεί αυτό, πρέπει να ανακαλύψουμε τα πάθη μας, διότι διαφορετικά θα δέσουν το νου μας με τα υλικά πράγματα.

Η θεία αγάπη αλλάζει τον άνθρωπο. Φυσιολογικά, οδηγείται κανείς σε μια αντίληψη καθαρά εσχατολογική. Όταν έχει κανείς τη θεία αγάπη, δεν θέλει να ζει το παρόν, τον ενδιαφέρει μόνο το μέλλον. «Άνθρωπος απασχολημένος, βιαστικός, δραστήριος, άνθρωπος προβληματισμένος, στενοχωρημένος, είναι χωρίς Θεό, διότι ο νους του είναι αλλού», διδάσκει ο πατήρ.

Ο άγιος Μάξιμος άρχισε λοιπόν από την αγάπη του Θεού, μας πήγε στην προσευχή, μετά στο νου, και μετά αναφέρθηκε στα αισθητά. Από τα αισθητά, ήτοι γεγονότα και προβλήματα, ανακαλύψαμε τα πάθη, που δεσμεύουν την ψυχή με την ζωή και εν γένει με τον υλικό κόσμο. «Πώς να σπάσω τα δεσμά μου με τα υλικά πράγματα»; ρωτά ο π. Αιμιλιανός. «Τηρώντας τις εντολές», είναι η απάντηση, οικειοποιούμενοι δηλαδή το θείο θέλημα. Οι θείες εντολές είναι προβολή του Θεού προς τα έξω, κάτι που εξέρχεται από τον Θεό ως ένα θεϊκό στοιχείο, με το οποίο πρέπει να ενωθεί η βούλησή μας. «Εργαζόμενος τις θείες εντολές, εισχωρώ τρόπον τινά στο σχέδιο και στο έργο του ίδιου του Θεού, συμπορεύομαι μαζί Του», λέγει ο Γέροντας. Η βούλησή μου, προσθέτει, χρειάζεται απ’ αρχής να απορροφηθεί –με την ορθόδοξη έννοια- από τη βούληση του Θεού. Έργο των εντολών, προσθέτει, είναι η συνάντησή μας, η συνεύρεσή μας με τον Θεό, με αυτό που Εκείνος σκέπτεται και συσκέπτεται εν τη Αγία Τριάδι. Συνταυτίζεται τότε κανείς με τον Θεό. «Το έργο των εντολών λοιπόν

είναι η απόδοσις των δικαιωμάτων του Θεού, αυτού που ανήκει εις τον Θεόν• είναι, θα λέγαμε, η συνταύτισίς μου, η συνέρευσίς μου με τον Θεό, με αυτό που εκείνος σκέπτεται και συσκέπτεται εν τη Αγία Τριάδι. Η ηθική ζωή, η εφαρμογή των εντολών του Θεού δεν είναι: κάνω αυτό, δεν κάνω εκείνο, απαγορεύεται αυτό, απαγορεύεται εκείνο• ουσιαστικώς είναι ένα πλήρωμα ζωής εν Θεώ, αλλά στην καθημερινή μας βίωση έχει το στοιχείο της οικειώσεως του βουλήματος του Θεού, της αποδόσεως των δικαιωμάτων του Θεού και της ενεργείας καθ' ον τρόπον ''εργάζεται έως άρτι ο Θεός''» (σ. 49).

Η τήρηση των εντολών του Χριστού κάνει «ψιλά τα των πραγμάτων νοήματα», δηλαδή τους αφαιρεί την ικανότητά τους να ενοχλούν και να σκανδαλίζουν και τα πάθη δεν δημιουργούν ιδιαίτερη φανταστική αίσθηση. Κατόπιν ο π. Αιμιλιανός μιλά για την οδό της αναγνώσεως και της θεωρίας. Πρόκειται για την ενασχόληση αποκλειστικά με νοήματα πνευματικά, με την καλλιέργεια πνευματικών νοημάτων. Θεωρία είναι η εσωτερική στροφή του πνεύματος προς τον Θεό και η αποκάλυψη του Θεού μέσα μας. Η θεωρία προϋποθέτει θεία ενέργεια. Τότε μιλά κανείς και για τα δόγματα βιωματικά και όχι αφηρημένα και διανοητικά. Ο δρόμος αυτός κάνει τον νου «ανείδεο», χωρίς σχήμα, χωρίς μορφή, γυμνό, τον απαλλάσσει από κάθε νόημα ώστε να χωρέσει ο Θεός μέσα του. «Όταν με την ανάγνωσί μου γνωρίζω τον Θεόν, γνωρίζω κυρίως τα περί του Θεού. Όταν όμως έρχεται ο Θεός και με συναντά και κάνει το πνεύμα μου να ψηλαφά τους ήλους, τα σημάδια της θείας οικονομίας και τις ανταύγιες της τριαδικότητας, τότε έρχομαι σε προσωπική σχέση μαζί Του και τότε απεργάζεται άυλο και ανείδεο τον νου μου, του αφαιρεί όλα τα βάρη» (σ. 54). Ο πατήρ Αιμιλιανός διευκρινίζει: «Βεβαίως, αυτοί οι δυο δρόμοι έχουν σχέση με την μοναχική ζωή, αλλά το έργο των εντολών προσιδιάζει κυρίως στους κοσμικούς ανθρώπους. Τους βγάζει μέσα από τη λάσπη, αλλά τους αφήνει επάνω στο χώμα. Έτσι, ζουν μέσα στα χρήματα, στα κτήματα, με την γυναίκα, τα παιδιά, χωρίς αυτό να είναι αμαρτία» (σ. 55). Ο π. Αιμιλιανός, απευθυνόμενος σε μοναχικό ακροατήριο, τονίζει ιδιαίτερα την αξία της μοναχικής ζωής, αλλά στην πραγματικότητα, επαναλαμβάνουμε, μέσα από το έργο του π. Συμεών Κραγιόπουλου, θα κατανοήσουμε πώς και η ουσία της μοναχικής ζωής μπορεί να βιωθεί και μέσα στον κόσμο. Και ο πατήρ συνεχίζει: «Εξαιτίας του ότι η ανάγνωσις και η θεωρία κάνουν τον νουν ανείδεον και άυλον, δηλαδή τον αδειάζουν, μας χαρίζεται η απερίσπαστος προσευχή και δι' αυτής η αγάπη του Θεού. Η θεωρία δεν είναι φαντασίες και οράματα, αλλά ένας εσωτερικός φωτισμός, ένας υετός της χάριτος που πέφτει επάνω στον νου του ανθρώπου και τον κατακλύζει» (σ. 55). Και συνεχίζει: «Τότε καταλαβαίνω εσωτερικά και βιωματικά τι σημαίνει χάρις και προιξ, δηλαδή δωρεά και χάρισμα. Διότι, αυτό που ουδέποτε μπορούσα να κάνω μόνος μου, με χιλιάδες αγώνες, αιφνιδίως το βρίσκω μέσα μου, το βλέπω να υπάρχει. Ποιος μου το έβαλε εδώ μέσα; Εγώ δεν το είχα, ούτε το κατόρθωσα, ούτε το μπορούσα. Πώς συνέβη; Αυτό είναι η αποκάλυψη του νου μπροστά στο γεγονός που λέγεται χάρις, δωρεά, πνεύμα, χάρισμα. Αιφνιδίως δηλαδή ανακαλύπτω πως είμαι ένας χαρισματούχος» (σ. 56). Ο άνθρωπος

αντιλαμβάνεται ότι αυτό δεν είναι δικό του έργο, οπότε μένει ταπεινός, δεν επαίρεται, δεν υπερηφανεύεται.

Στην συνέχεια, σχολιάζοντας άλλο εδάφιο του αγίου Μαξίμου, ο π. Αιμιλιανός λέγει ότι πρέπει να ελευθερωθεί κανείς από τα πάθη του νοερού, τα πάθη από τα οποία πάσχει κυρίως ο νους, τα πνευματικότερα πάθη. Δεν αρκεί για αυτό το έργο η «πρακτική μέθοδος», η τήρηση των εντολών του Θεού, με την έννοια της ανθρώπινης προσπάθειας. «Για να ελευθερωθεί ο νους σου από τα πάθη, ώστε να μπορέσει να επιτύχει την απερίσπαστο προσευχή, χρειάζεται να ανέλθει και στις πνευματικές θεωρίες• πρέπει δηλαδή να έρθει η χάρη του Θεού να απαντήσει στον κόπο του εργάτη των εντολών, να τον ανεβάσει με τις θεωρίες και να τον κάνει ικανό να δεχθεί την πνευματική ζωή. «Όσο περισσότερες είναι οι αναγνώσεις και οι θεωρίες του νου, τόση είναι και η κάθαρσις την οποία αποκτά, και η αγάπη και το απερίσπαστο» (σ. 58).

«Πρέπει λοιπόν, λέγει ο πατήρ, να έχω μια διαδοχή πνευματικών θεωριών. Χρειάζονται πνευματικές εσωτερικές εμπειρίες του Θεού, αποκαλύψεις που κάνει ο ίδιος ο Θεός στον άνθρωπο, ώστε η αποκάλυψις γινόμενη μέσα μου, να γίνει κάτι το δικό μου, κάτι που το καταλαβαίνω και το γνωρίζω, που το κατέχω και το αγαπώ• Αυτό σημαίνει δικό μου. Αυτό δε που αγαπώ και το κατέχω, που το καταλαβαίνω και το νοιώθω και μου αρέσει, είναι προφανώς ο ίδιος ο Θεός. Έτσι η ζωή μου συνάπτεται με την ζωή του Θεού» (σ. 58-9). Και ο π. Αιμιλιανός συνεχίζει την ανάλυση της πνευματικής ζωής, όπως την περιγράφει ο Άγιος Μάξιμος.

***

Όλα αυτά φαίνεται να προσιδιάζουν στην μοναχική ζωή, είπαμε ωστόσο ότι στην πραγματικότητα αφορούν κάθε άνθρωπο, κάτι που θα δούμε στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ιδιαιτέρως αυτό που παρατηρεί και ο π. Νικόλαος Λουδοβίκος στην εισαγωγή του στο συγκεκριμένο βιβλίο, όταν λέγει ότι όλα αυτά έχουν στην πραγματικότητα ευχαριστιακό χαρακτήρα. Βάση της ευχαριστιακής ζωής είναι η αγάπη, που αποτελεί και το θέμα των λόγων του π. Αιμιλιανού. Η αγάπη είναι που συνέχει τη ζωή της Εκκλησίας και την μεταβάλλει, διά της Ενσαρκώσεως, σε θεανθρώπινο οργανισμό. Καλούμαστε όλοι να αγαπήσουμε τον Θεό και τον συνάνθρωπό μας, είτε είναι κανείς μοναχός είτε ζει στον κόσμο. Η αγάπη προς τον Θεό πρέπει να είναι, όπως λέγει και το Ευαγγέλιο, πολύ μεγάλη, «εξ όλης της καρδίας μας και της ισχύος μας και της διανοίας μας». Όπως σωστά μίλησαν ορισμένοι θεολόγοι της δεκαετίας του ’60, πρέπει να ερωτευτεί κανείς τον Θεό, ο οποίος είναι ζηλότυπος, δεν θέλει η αγάπη που Του δείχνουμε να είναι μερική αλλά πλήρης. Ο θείος έρως πληροί την ζωή της Εκκλησίας. Και φυσικά, πρέπει να αγαπάμε και τον πλησίον μας «ως εαυτόν». Το λεγόμενο «απερίσπαστο» του νου είναι στοιχείο και αυτό ευχαριστιακό, στοιχείο του θείου έρωτα, γιατί είναι

χαρακτηριστικό του ερώντος να προσηλώνει τον νου του προς τον ερώμενο. Όπου είναι ο θησαυρός της καρδιάς μας, εκεί θα είναι και η σκέψη μας. Επιθυμούμε να συνομιλούμε και να συνδιαλεγόμαστε με τον ερώμενο, και αυτό είναι η προσευχή. Η προσευχή έχει ευχαριστιακό χαρακτήρα, εφόσον στην πραγματικότητα είναι διάλογος με Εκείνον τον οποίον έχει ερωτευτεί η ψυχή μας. Και είναι μια μεγάλη θεολογική αλήθεια ότι ο ανθρώπινος νους είναι πλασμένος για τον Θεό, έχει δηλαδή φυσική την στροφή προς τον Θεό, την κοινωνία μαζί Του. Καθώς προχωρεί η προσευχή, «περιχωρείται» κανείς μετά του Θεού, γιατί είναι δογματική αλήθεια ότι το κάθε πρόσωπο, χωρίς να χάνει την δική του προσωπική ταυτότητα, κάνει οικεία του τη ζωή του Άλλου, δηλαδή του Θεού, ενώ ο Θεός πληροί την ανθρώπινη καρδιά, γιατί, σύμφωνα με ένα λόγο του αγίου Νικολάου Καβάσιλα, ο Θεός είναι «μανικώτατος εραστής» των ανθρώπων. «Εξαφανίζεται κανείς μέσα στην ζωή του Θεού», δεν σημαίνει ότι χάνει κανείς, όπως είπαμε, το δικό του πρόσωπο, αλλά, επειδή ο Θεός είναι η τέλεια Αγάπη και Γνώση και Δύναμη και Σοφία, βυθίζεται κανείς στο πέλαγος των θείων ενεργειών, όπως δίδαξε ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς. Σε κάθε θεία λειτουργία, αλλά και στην λεγόμενη «ατομική» προσευχή, σκοπό έχει κανείς να κοινωνήσει αληθινά με τον Θεό, να βυθιστεί στην άκτιστη χάρη του. Ο νους, λέγει ο π. Αιμιλιανός, αδειάζει από οτιδήποτε άλλο, κενώνεται, για να υποδεχθεί κανείς τον Κύριο. Όλα αυτά μας θυμίζουν το υπέροχο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, το «Άσμα Ασμάτων». Η Σουλαμίτις έχει αποκλειστικά στο νου της τον ερώμενο, και τίποτε άλλο εκτός από αυτόν. Έχει αδειάσει το νου της από οτιδήποτε άλλο. Η Σουλαμίτις υπάρχει για τον Νυμφίο της και σκέπτεται αποκλειστικά αυτόν. Γνωρίζει πως ο εραστής της, ο Νυμφίος της, είναι ζηλότυπος και δεν θέλει να την μοιράζεται με οτιδήποτε άλλο. Γι’ αυτό ολόκληρο το Άσμα Ασμάτων περιγράφει την αναζήτηση του Νυμφίου εκ μέρους της Σουλαμίτιδος και το αντίστροφο. Σκοπός τους είναι η γαμήλια ένωση, που βέβαια δεν επισυμβαίνει τότε, στον καιρό της Παλαιάς Διαθήκης, αλλά στην εποχή της Καινής Διαθήκης. Ο άνθρωπος παραδίδει ευχαριστιακά τον εαυτό του, το πνεύμα του, τον νου του στον Θεό, και γίνεται ο ίδιος το δώρο που δωρίζει στον λυτρωτή του. Αλλά και ο Θεός παραδίδεται, κοινωνείται μυστηριακά και ευχαριστιακά από τον άνθρωπο. Αυτό είναι η θεία Λειτουργία, και σε αυτό το βίωμα στηρίζεται και η «ατομική» προσευχή. Και επειδή ο Θεός έπλασε όλους τους ανθρώπους, γι’ αυτό έχει δίκιο ο Άγιος Μάξιμος, και δι’ αυτού ο π. Αιμιλιανός, όταν λέγει ότι η αγάπη προς τον Θεό πρέπει να περάσει μέσα από την αγάπη προς τον άλλο άνθρωπο. Και είναι επίσης αλήθεια, ότι όσο και αν εργαστεί ο άνθρωπος μέσα του, δεν μπορεί να κατακτήσει μόνος του τον Θεό. Όπως και στην Θεία Λειτουργία, ο Θεός έρχεται ως δώρο στον άνθρωπο, ελκυόμενος βέβαια από την προσευχή των ανθρώπων. Είναι χάρη του Θεού να μεταδίδει το σώμα Του και το αίμα Του στους πιστούς σε κάθε Θεία Λειτουργία. Παρομοίως, και στο λεγόμενο «ατομικό» ή καλυτέρα προσωπικό επίπεδο, καμιά ανθρώπινη εργασία δεν είναι ικανή να φέρει τον Θεό στη γη. Είναι χάρη του Θεού ότι συγκαταβαίνει και συνευρίσκεται με τον άνθρωπο, ελκυόμενος από την αγάπη του και την προσευχή του. Ο Θεός δωρίζει και την απαλλαγή από τα πάθη.

***

Όσο και αν αυτά που είπε ο π. Αιμιλιανός έχουν ευχαριστιακή βάση, δεν παύουν, τρόπον τινά, να μοιάζουν με πράγματα που αφορούν τον μοναχό. Ο μοναχός μπορεί να προσεύχεται μονάχος, να έχει τον νου του απερίσπαστο στην προσευχή, να αδειάζει τον νου του από οτιδήποτε άλλο, να δέχεται από τον Θεό ως δώρο τη χάρη και την απαλλαγή από τα πάθη κλπ. Ωστόσο, αφορούν στην πραγματικότητα κάθε χριστιανό, κάθε λαϊκό, γιατί ο Χριστός έδωσε ένα Ευαγγέλιο για όλους. Πώς μπορούν όμως και οι λαϊκοί να γίνουν αληθινά μέτοχοι της θείας ζωής; Θα απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζοντας τη διδασκαλία του π. Συμεών Κραγιόπουλου, ο οποίος απευθύνθηκε με τα κηρύγματά του κυρίως στους λαϊκούς, χρησιμοποιώντας το ίδιο βίωμα αλλά μιλώντας διαφορετική γλώσσα.

(Πηγή: antifono.gr)